

กระบวนการสร้างคุณค่าและนวัตกรรมชุมชนคนสูงวัย ผ่านวิสาหกิจชุมชนคนทอผ้า*

THE PROCESS OF CREATING VALUE AND INNOVATION FOR THE ELDERLY COMMUNITY THROUGH WEAVING COMMUNITY ENTERPRISES

¹เพียงแข ภูผายาง* และ ²สฤษฎ์ชัย รำเพยพัฑ

Piangkhae Poophayang and Sanchai Rampuiphad

¹มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

Chaiyaphum Rajabhat University, Thailand

²มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน

Rajamangala University of Technology Isan, Thailand

*Corresponding author E-mail: k.piangkhae@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพปัญหาของผู้สูงวัยในชุมชนตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ 2) ศึกษากระบวนการสร้างคุณค่าและนวัตกรรมชุมชนคนสูงวัยผ่านวิสาหกิจชุมชนคนทอผ้าไหม วิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 2 ระยะ จำนวน 10 ขั้นตอน กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้สูงอายุ 30 คน เครื่องมือการวิจัยใช้แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบสนทนากลุ่ม รวบรวมข้อมูลทั้งหมด เขียนรายงานตามจุดประสงค์ของการวิจัย ซึ่งผลการศึกษา พบว่า 1) ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพปัญหาของผู้สูงวัยในชุมชน พบว่า ผู้สูงอายุมีความต้องการด้านการดูแลสุขภาพร่างกาย การดูแลทางจิตใจ ต้องการมีส่วนร่วมทางสังคม และอยากมีโอกาสการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง 2) ผลของการสร้างกระบวนการสร้างคุณค่าและนวัตกรรมชุมชนคนสูงวัยผ่านวิสาหกิจชุมชนคนทอผ้าไหม พบว่า การนำกิจกรรมการทอผ้าที่ผู้สูงวัยมีความรู้และทักษะเดิมอยู่แล้วมาออกแบบกิจกรรมขับเคลื่อนให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุได้ใช้ความรู้ความสามารถของตนเองได้อย่างเต็มที่ มีความสุขและความพึงพอใจในระดับมาก นอกจากนั้น การใช้กิจกรรมการทอผ้าไหม ผ้าพื้นเมืองเป็นกลไกขับเคลื่อน ทำให้มีกิจกรรมย่อยอีกมากมายที่ได้ร่วมกันดำเนินการ เช่น การทอผ้า การออกแบบลายผ้า การเตรียมอุปกรณ์และเครื่องทอ ตลอดจนการวางแผนการจัดจำหน่าย ก่อให้เกิดรายได้ และความรู้ความเข้าใจเพิ่มมากขึ้น นอกจากนั้น กิจกรรมของการวิจัยทำให้ผู้สูงอายุได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในทุกขั้นตอนการทำงาน เกิดความรักและสามัคคีระหว่างกลุ่ม เป็นที่ยอมรับนับถือ ทำให้ผู้สูงอายุมีพลังในการใช้ชีวิต ส่งผลต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดีในการดำรงชีวิต

คำสำคัญ: กระบวนการสร้างคุณค่า, นวัตกรรมชุมชน, การทอผ้า, สังคมสูงวัย

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the current conditions. Problems of the elderly in the community of Na Siao sub-district, Muang district, Chaiyaphum Province. 2) to study the process of creating value and innovation in the elderly community through the silk weaving community enterprise. This participatory action research was divided into 2 phases, totaling 10

* Received April 29, 2023; Revised May 19, 2023; Accepted June 27, 2023

steps. The target group was 30 elderly people. The research tools were questionnaires, interviews and focus groups. Gather all the information, write a report on the purpose of the research. The result of the study was found that 1) the results of the current state of study problems of the elderly in the community, it was found that the elderly had physical health care needs, mental care and want to participate in society. 2) The results of creating a process for creating value and innovation in the elderly community through silk weaving community enterprises found that, weaving activities that the elderly have existing knowledge and skills. Then come to design activities to drive interaction between the elderly group enable the elderly to use knowledge their own abilities to the fullest. They were happy and satisfied. In addition, the use of silk weaving activities native fabrics were the driving mechanism. There were many other sub-activities that have been jointly carried out such as weaving, pattern design Preparation of equipment and weaving machines, as well as distribution planning make money In addition, research activities enable the elderly to exchange knowledge in every step of their work. There was love and unity between the groups, be respected and giving the power to live.

Keywords: Value Recess, Community Innovation, Weaving, Aging Society

บทนำ

ปัจจุบันกล่าวได้ว่าเป็น “สังคมผู้สูงอายุ” เนื่องจากผู้สูงอายุทั่วโลกได้เพิ่มจำนวนเพิ่มขึ้น ทั้งเชิงปริมาณ และสัดส่วน โดยองค์การสหประชาชาติรายงานว่าแนวโน้มผู้สูงอายุทั่วโลกมีประมาณ 737 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 11 ของประชากรโลกทั้งหมด และคาดประมาณว่าจำนวนผู้สูงอายุจะเพิ่มขึ้นเป็น 1,963 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 22 ใน พ.ศ. 2593 แนวโน้มสัดส่วนผู้สูงอายุที่มีอายุมากขึ้นยังเพิ่มขึ้น อีกทั้ง 2 ใน 3 ของผู้สูงอายุในโลกอยู่ในประเทศกำลังพัฒนา โดยเฉพาะในทวีปเอเชีย (United Nations, 2009) แนวโน้มสัดส่วนผู้สูงอายุของสหประชาชาติมีความสอดคล้องกับจำนวนผู้สูงอายุในประเทศไทยเป็น หรือมีสัดส่วนจำนวนประชากรที่อายุมากกว่า 65 ปีขึ้นไป ซึ่งเป็นกลุ่มผู้สูงอายุ มากกว่า 7% เมื่อเทียบกับจำนวนประชากรทั้งหมดของประเทศ ตามนิยามขององค์การสหประชาชาติ (UN) โดยในปี 2564 ประชากรไทยที่อายุ 65 ปีขึ้นไปมีจำนวนอยู่ที่ประมาณ 9 ล้านคน หรือคิดเป็นสัดส่วนราว 12.8% เมื่อเทียบกับประเทศอื่น ๆ ในอาเซียนแล้ว ไทยมีสัดส่วนประชากรสูงอายุต่อประชากรทั้งหมด มากเป็นอันดับ 2 เป็นรองเพียงสิงคโปร์เท่านั้น โดยประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมสูงอายุ (Aging Society) มาตั้งแต่ พ.ศ. 2548 และจะมีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนถึง พ.ศ. 2570 ประชากรไทยจำนวน 1 ใน 4 คนจะเป็นผู้สูงอายุ มีแนวโน้มทำให้ประเทศไทยเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ (Aged Society) (วิพรรณ ประจวบเหมาะ และคณะ, 2552)

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่จำนวนประชากรสูงวัยเพิ่มขึ้น อัตราการเกิดต่ำ และจำนวนประชากรวัยแรงงานลดลงถือเป็นความท้าทายต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจ สัดส่วนประชากรผู้สูงอายุมากขึ้นจะกระทบต่อความสามารถของประเทศกำลังพัฒนาในการขยับตัวเองไปสู่กลุ่มประเทศรายได้สูง เนื่องจากการเป็นสังคมผู้สูงอายุส่งผลกระทบต่อความสามารถในการผลิตของประชากร รูปแบบการบริโภคและการลงทุน ดังนั้น เพื่อรองรับสังคมสูงวัยจึงเกิดนโยบายต่าง ๆ ทั้งของภาครัฐและเอกชน ที่จะสร้างความสมดุลที่ชะลอการแก่ หรือแก่อย่างมีคุณภาพ ได้ศึกษานโยบายและมาตรการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุในอดีต พบว่า นโยบายต่าง ๆ ยังคงเป็นเพียงการแก้ปัญหาผู้สูงอายุในเชิงรับ โดยมีลักษณะเป็นนโยบายทางด้านสวัสดิการทางสังคมและสังคมสงเคราะห์เป็นส่วนใหญ่ ส่งผลให้นักวิชาการด้านพัฒนาวิทยาที่เชื่อมั่นในทฤษฎีการประกอบการสร้างทางสังคม (social – constructionist) เชื่อว่า

นโยบายในเชิงรับนี้เกิดจากแนวคิดและภาพลักษณ์ด้านลบที่มีต่อผู้สูงอายุอันก่อให้เกิดการเลือกปฏิบัติ ภาพลักษณ์ด้านลบเหล่านี้ ปรากฏแพร่หลายในสังคมผ่านทางนโยบายของรัฐ สื่อทุกประเภท ระเบียบวิธีปฏิบัติขององค์กร กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ระบบประกันสังคม ธุรกิจประกันสุขภาพและประกันชีวิต โดยมองว่าปรากฏการณ์ผู้สูงอายุที่เกิดขึ้นเป็นวิกฤตของสังคมในหลายด้านที่รัฐบาลต้องรับมือ ซึ่งไม่เป็นการแก้ไขปัญหาในระยะยาว ในขณะที่ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ (สุทธิชัย จิตพันธ์กุล, 2544); (เพ็ญแข ประจักษ์จณี, 2550)

จากรายงานการวิจัยและยุทธศาสตร์ด้านผู้สูงอายุของจังหวัดชัยภูมิ มียุทธศาสตร์ที่สอดคล้องกับแนวนโยบายของประเทศที่มุ่งให้ผู้สูงอายุมีคุณค่าในตนเอง ดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุขในชุมชน และสังคม มีความสนใจ ดังนั้น เพื่อให้ตอบสนองต่อนโยบายดังกล่าวจึงควรจัดการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ ไม่ได้จัดรูปแบบการเรียนรู้เป็นการเรียน แต่เป็นการเรียนรู้ทักษะ และความรู้ความเข้าใจที่จำเป็นในการดำรงชีวิตที่เหลืออยู่อย่างมีคุณภาพการวิจัยในครั้งนี้ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีความรู้ ความเข้าใจอารมณ์ และสภาวะแห่งตน บทบาทในครอบครัว และสังคม ที่สำคัญที่สุด คือ ความรู้ความเข้าใจด้านการดูแลสุขภาพของตนเอง ทั้งสุขภาพร่างกาย สุขภาพช่องปาก และสุขภาพจิตด้วยกลไกขับเคลื่อนเชิงมิติสัมพันธ์ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการที่สนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุรัฐบาลได้ตระหนักถึงสถานการณ์การก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย โดยดำเนินการวางแผนนโยบายและมาตรการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ เพื่อเป็นกลไกการขับเคลื่อนงานด้านผู้สูงอายุที่คาดว่าจะเหมาะสมกับสถานการณ์เพื่อรองรับปัญหาภาระพึ่งพิงทางสังคมของผู้สูงอายุ (สุมาลี สังข์ศรี, 2547); (อาชญญา รัตนอุบล และคณะ, 2554)

จากการศึกษาบริบทพื้นที่ที่มีโครงการนำร่องด้านการจัดการรองรับสังคมสูงวัย พบว่า ตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ มีการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุอย่างเป็นทางการ โดยกิจกรรมของกลุ่มมีการออกกำลังกาย และกิจกรรมอื่น ๆ ในชุมชน นอกจากนี้ยังพบว่า ตำบลนาเสียวเป็นพื้นที่เศรษฐกิจ ที่สำคัญด้านการทอผ้าไหม และมีกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมมีอาชีพ มีผ้าทอมือพื้นบ้าน ที่ลวดลาย สี สัน และกระบวนการผลิตที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์และเป็นสินค้าสร้างรายได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ออกแบบกระบวนการวิจัยโดยใช้กิจกรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนคนทอผ้าซึ่งถือเป็นฐานทุนสำคัญของชุมชนมาเป็นแนวทางในการวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยใช้องค์ความรู้ด้านการทอผ้าตั้งแต่กระบวนการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม กระบวนการผลิต กระบวนการตลาด เป็นเส้นสายลายเรื่องของกิจกรรมการวิจัย ทั้งนี้ เพื่อสร้างพลังขับเคลื่อนของการดำรงชีวิตยังเป็นการรวมกลุ่มที่สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกลุ่มเป็นการรวมเหล่าผู้สูงอายุที่มีความรู้ และทักษะในการทอผ้าและกระบวนการทอผ้าทั้งหมด วิถีเศรษฐกิจชุมชน ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตและความสุขของผู้สูงอายุในชุมชน นอกจากนั้น การศึกษาปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นของผ้าไหมทอมือพื้นบ้านจะช่วยเชิดชู อัตลักษณ์ของศิลปวัฒนธรรมองค์ความรู้เรื่องผ้าไหมทอมือพื้นบ้าน การบริหารจัดการกลุ่มทอผ้า กระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นสามารถเชื่อมโยงถึงวิถีชีวิต กระบวนการสืบทอด ภูมิปัญญา สามารถสืบทอดสู่คนรุ่นหลังต่อไป (ระบบสารสนเทศวิสาหกิจชุมชน, 2562); (Knodel, J., & Chayovan, N., 2008)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพบริบทและปัญหาของผู้สูงวัยในชุมชนตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อศึกษากระบวนการสร้างคุณค่าและนวัตกรรมชุมชนคนสูงวัยผ่านวิสาหกิจชุมชนคนทอผ้าไหม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบกระบวนการจิตปัญญาและศาสนธรรมต่อการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันแก่ผู้สูงอายุในจังหวัดชัยภูมิ โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research; PAR) แบ่งการวิจัยออกเป็น 2 วงจร จำนวน 10 ขั้นตอน โดยมีรายละเอียดการวิจัยในครั้งนี้ คือ

1. ผู้ร่วมวิจัย (Research Participants) ได้แก่ ทีมวิจัย และ ตัวแทนจากผู้นำชุมชนทุกภาคส่วนอัน ได้แก่ อาสาสมัครหมู่บ้าน อย่างน้อยภาคส่วนละ 1 คน รวมทั้งสิ้น 7 คน
2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้แก่ สมาชิกในครอบครัวผู้สูงอายุครอบครัวละ 1 คน จากครอบครัวกลุ่มผู้สูงอายุเป้าหมาย และวิทยากรมาให้ความรู้การอบรม เชิงปฏิบัติการ จำนวน 3 คน
3. กลุ่มเป้าหมาย (Target Group) ได้แก่ ผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตนเองได้ (active aging) จำนวน 30 คน

เครื่องมือการวิจัยใช้แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบสนทนากลุ่ม ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยทุกชนิดโดยใช้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านเนื้อหาและจุดประสงค์ของการวิจัย จากนั้นทำการรวบรวมข้อมูลทั้งหมดและเขียนรายงานตามจุดประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพบริบทและปัญหาของผู้สูงอายุในชุมชนตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ พบว่า ผู้สูงวัยมีความต้องการจำเป็นในด้านการสร้างความภาคภูมิใจในตนเอง การอยากมีส่วนร่วมในชุมชนหรือสังคม และอยากมีกิจกรรมร่วมกันในชุมชนที่สามารถก่อให้เกิดรายได้แก่ตนเองและครอบครัวได้ และสมาชิกในครอบครัวผู้สูงอายุ มีความเข้าใจต่อความต้องการ และอารมณ์ของผู้สูงอายุมากขึ้น โดยเฉพาะในด้านการดูแลสุขภาพ การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมให้ผู้สูงอายุมีบทบาทในครอบครัว และในชุมชน โดยผลการส่งเสริมให้ผู้สูงวัยมีโอกาสการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต พบว่า ผู้สูงวัยมีความรู้ความเข้าใจด้านการดูแลสุขภาพตนเอง การอยู่ร่วมกับคนต่างวัยในสังคมได้อย่างมีความสุข นอกจากนี้ยังพบว่า กระบวนการสร้างคุณค่าให้กับผู้สูงวัยผ่านการออกแบบ กิจกรรมด้วยกระบวนการทอผ้าไหมของผู้สูงวัยส่งผลในทางบวกแก่ผู้สูงวัยเพราะได้ใช้ความรู้ความสามารถที่เป็นทักษะเดิมของตนเอง อีกทั้งได้เรียนรู้ทักษะและองค์ความรู้ใหม่เพิ่มเติม ตลอดจนเกิดการรวมกลุ่มเชิงสร้างสรรค์ เกิดรายได้ และเห็นคุณค่าของตนเอง สภาพปัญหาพบว่า และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีความสำคัญมากในการเข้ามามีส่วนร่วมสร้างให้เกิดกิจกรรมการดูแลสุขภาพผู้สูงวัยในสังคม ทีมวิจัยได้จัดการเชิงปฏิบัติการช่วยเหลือตามกรอบการวิจัย และสามารถดำเนินการให้ครอบครัวมีความรู้และเข้าใจต่อผู้สูงวัย

2. ผลการศึกษากระบวนการสร้างคุณค่าและนวัตกรรมชุมชนคนสูงวัยผ่านวิสาหกิจชุมชนคนทอผ้าไหม สามารถนำเสนอได้ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 กระบวนการสร้างคุณค่าและนวัตกรรมชุมชนคนสูงวัยผ่านวิสาหกิจชุมชนคนทอผ้าไหม

กลุ่ม	กิจกรรมดำเนินการ	ผลการดำเนินงาน
ระยะต้นน้ำ กลุ่มปลูกหม่อน เลี้ยงไหม	- การปลูกหม่อน - การเลือกพันธุ์ไหมชนิดต่าง ๆ - การดูแลรักษาเพื่อให้ได้ วัตถุดิบคุณภาพ	ผู้สูงอายุเป้าหมายได้ร่วมเข้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และถ่ายทอดประสบการณ์ด้านการปลูกหม่อน และการเลี้ยงไหม รวมทั้งการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่เกษตรกรด้วย โดยนวัตกรรมที่ทางทีมวิจัยได้เสนอเข้ามาพร้อม คือ เยาวชนที่เป็นบุตรหลานของผู้สูงอายุ กิจกรรมการปลูกหม่อน-เลี้ยงไหม มีวิทยากรหลัก คือ นางนาลจันทร์ ครองสุข ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เป็นผู้บรรยายหลัก และมีทีมวิจัย เป็นผู้ดำเนินรายการ

กลุ่ม	กิจกรรมดำเนินการ	ผลการดำเนินงาน
	การทัศนศึกษาสภาพจริง แปลงสวนหม่อน	ได้ดำเนินการลงพื้นที่สำรวจ แปลงเกษตรการปลูกหม่อน เพื่อเลี้ยงไหม จำนวน 2 ชมชน ได้แก่ ชมชนบ้านนาเสียว ตำบลนาเสียว และชมชนบ้าน ทรัพย์รวงไทร พบว่า กิจกรรมที่ดำเนินการทำให้เห็นความสามัคคี ความสัมพันธ์ทางบวระหว่างกลุ่มผู้สูงวัยที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย ตัวแทนจาก ชมชนต่าง ๆ แม้นไม่รู้จักกันมาก่อน แสดงให้เห็นว่า หากมีกิจกรรมใด ๆ ในชมชนสังคม ผู้สูงอายุในวัยต่าง ๆ พร้อมเข้าร่วมกิจกรรม
ระยะกลางน้ำ กลุ่มการผลิต	การผลิตลายผ้าชนิดต่าง ๆ	การอบรมเชิงปฏิบัติการ โดยมีวัตถุประสงค์ให้กลุ่มทอผ้าไหมได้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้การผลิตผ้าลายต่าง ๆ ของกลุ่มเป้าหมายที่มาแต่ละชน ชีพ พร้อมถ่ายทอดไปยังกลุ่มนวัตกรรมชมชน ดังนั้น กิจกรรมนี้นอกจาก การขับเคลื่อนให้กลุ่มผู้สูงอายุ ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งเป็นการ เรียนรู้ตลอดชีวิต ได้ใช้ประโยชน์จริงในงานและอาชีพของตนเอง แล้วยังมี โอกาสได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ไปให้เยาวชนนวัตกรรมที่เป็นบุตรหลาน เป็น คนรุ่นใหม่ได้รับความรู้ไปด้วย ทำให้ผู้สูงวัยได้รับความภาคภูมิใจและได้รับ การยอมรับนับถือ
	การย้อม	เป็นกิจกรรมเชิงปฏิบัติการในพื้นที่จริง ที่เกิดการสาธิตการย้อมสีธรรมชาติ เช่น จากเปลือกไม้ จากดอกดาวเรือง เป็นต้น โดยปราชญ์ชมชนที่ได้รับ เชิญจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนางวังประสานใจ ได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ในการ ย้อมผ้าสู่กลุ่มทอผ้าเพื่อพัฒนาทักษะที่มีอยู่ และถ่ายทอดองค์ความรู้และ ทักษะสู่กลุ่มนวัตกรรม
	การทอ	กิจกรรมการทอ ที่มหาวิทยาลัยได้มติจากกลุ่มว่า จะเป็นกิจกรรมที่ทีมนำได้ ลงพื้นเยี่ยมเยียนในทกชมชน 7 หมู่บ้านที่เป็นตัวแทนกลุ่ม โดยการนัด หมายวัน-เวลาลงปฏิบัติการตรวจเยี่ยม และให้แต่ละกลุ่มมีการสาธิต และ การถ่ายทอดการทอผ้าแบบกี่กระตก สิ่งเป็นภูมิปัญญาพื้นบ้านให้กับกลุ่ม นวัตกรรมที่อยู่ในหมู่บ้านของตนเอง โดยได้กำหนดเงื่อนไข คือ 1 ชมชน/ หมู่บ้าน จะต้องมึนวัตกรรม หรือเยาวชนผู้สืบทอดองค์ความรู้ไม่น้อยกว่า 5 คน และ 3 ใน 5 คน จะต้องมีความรู้ ทักษะความสามารถในการปลูก ดูแล ย้อมสี และสามารถทอผ้าได้ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 60 ของจำนวนนวัตกรรมที่เข้า ร่วมโครงการ
ระยะปลายน้ำ กลุ่มการตลาด	หาเครือข่ายและช่องทาง การตลาดของกลุ่ม	ทีมวิจัยและทีมนำกลุ่มวิสาหกิจชุมชน นางวังประสานใจได้ศึกษาดูงาน กลุ่ม ทอผ้าไหมคุณแม่มาลา บ้านเสี้ยวน้อย ตำบลบ้านเล่า ซึ่งถือว่าเป็นทอที่มี ชื่อเสียงสามารถจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์ให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยว หรือ กลุ่มข้าราชการที่เข้าไปศึกษาดูงาน รวมถึงเครือข่ายการจัดจำหน่ายใน หน่วยงานภาครัฐ และการออกแสดงสินค้าตามงานต่าง ๆ ซึ่งสามารถสร้าง รายได้ให้กับกลุ่มเป็นการสร้างอาชีพได้

แนวทางการขยายผลการวิจัยในระยะต่อไป

การทำการตลาดรูปแบบหนึ่งโดยโปรโมตสินค้าหรือบริการผ่านทางสื่อดิจิทัล และสามารถสร้างการมีส่วนร่วมกับผู้บริโภค เพื่อเพิ่มยอดขายโดยใช้กลยุทธ์ต่าง ๆ ทางสื่อดิจิทัล ซึ่งกำลังเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน เนื่องจากผู้บริโภคสามารถเข้าถึงสื่อเหล่านี้ได้ง่าย และสามารถเข้าถึงได้ทุกที่ทุกเวลา นอกจากนี้ การตลาดดิจิทัลคือ อีกทางเลือกหนึ่งของการสร้างการรับรู้ให้เกิดขึ้นกับธุรกิจแบรนด์ใหม่ ทำให้การรับรู้ในวงกว้างไม่ใช่เรื่องที่ยากอีกต่อไป อีกทั้งยังสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่กำหนดไว้ในจำนวนมากได้โดยตรง ธุรกิจแบรนด์ใหม่จึงมีโอกาที่จะเป็นที่รู้จักและเติบโตได้อย่างรวดเร็วช่องทางต่าง ๆ ของการตลาดแบบดิจิทัล

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาสภาพบริบทและปัญหากระบวนการทอผ้าไหมของผู้สูงวัยในชุมชนตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ พบว่า สมาชิกในครอบครัวผู้สูงอายุ มีความเข้าใจต่อความต้องการ และอารมณ์ของผู้สูงอายุมากขึ้น โดยเฉพาะในด้านการดูแลสุขภาพ การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมให้ผู้สูงอายุมีบทบาทในครอบครัว และในชุมชน โดยผลการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีโอกาสการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต พบว่า ผู้สูงอายุ มีความรู้ความเข้าใจด้านการดูแลสุขภาพตนเอง การอยู่ร่วมกับคนต่างวัยในสังคมได้อย่างมีความสุข และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีความสำคัญมากในการเข้ามามีส่วนร่วมให้เกิดกิจกรรมการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในสังคม ทีมวิจัย ได้จัดการเชิงปฏิบัติการช่วยเหลือตามกรอบการวิจัย และสามารถดำเนินการให้ครอบครัวมีความรู้และเข้าใจ ต่อผู้สูงอายุนั้น ส่วนหนึ่งที่ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย อาจเนื่องมาจาก สภาพสังคมไทย เป็นสังคมที่เน้นในเรื่อง กตัญญู ตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ แม่ ญาติผู้ใหญ่ ความเชื่อ และวิถีปฏิบัติในครอบครัวต้องดูแลพ่อแม่ ปู่ตาตายายของตน ไม่ว่าจะอยู่ในสถานะใดก็ตาม ประกอบกับสังคมชนบทความผูกพันฉันญาติ ในชุมชนเป็นไปอย่างใกล้ชิด สามารถช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ซึ่งสอดคล้องกับของ อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ ที่ได้เสนอหลักการและแนวคิดทฤษฎี ดังนี้ ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ (Structural and Functionalism) ซึ่งทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่มีสาระสำคัญ สรุปได้ว่า ในสังคมมนุษย์แต่ละสังคมประกอบด้วยสถาบันทางสังคมหลายสถาบันรวมตัวกันเข้าเป็นสังคม คล้ายกับ ร่างกายของมนุษย์ที่ประกอบด้วยระบบต่าง ๆ ส่วนประกอบที่สำคัญของสังคม ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันการเมืองการปกครอง สถาบันศาสนา สถาบันนันทนาการ สถาบันเศรษฐกิจ และสถาบัน อนามัยและสาธารณสุข เป็นต้น (อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ, 2554) นอกจากนี้ จากแนวคิดของ จิราพร เกศพิชญวัฒนา ที่นำเสนอแนวคิดให้ผู้สูงอายุไปสู่ภาวะพลฒพลัง คือ การส่งเสริมการศึกษาหรือการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อสนองความต้องการในการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ อันเป็นกลไกในการสร้าง “สังคมผู้สูงอายุที่มีพลฒพลัง” (active aging society) ทั้งนี้ ระดับการศึกษาที่ต่ำและการขาดการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ จะมีความสัมพันธ์ต่อการเกิดภาวะทุพพลภาพ การเสียชีวิตรวมถึงอัตราการไม่จ้างงาน (จิราพร เกศพิชญวัฒนา, 2549) ในขณะที่แนวคิดของ WHO ให้มีการศึกษาตลอดชีวิตช่วยให้ผู้สูงอายุพัฒนาทักษะ ความมั่นใจ และการปรับตัวในการทำงานเพื่อคงไว้ซึ่งภาวะที่ไม่พึ่งพิง การไม่จ้างงานในวัยสูงอายุนั้นเนื่องมาจากผู้สูงอายุมีทักษะการอ่านการ เขียนต่ำ มิใช่เกิดจากความเสื่อมถอยจากการสูงอายุเพียงอย่างเดียว การก้าวเข้าสู่วัยผู้สูงอายุที่ยังประโยชน์ได้นั้น ต้องได้รับการฝึกฝนในการทำงานอย่างต่อเนื่องและมีโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ โดยเน้นให้ผู้สูงอายุ ได้รับการศึกษา พึ่งพิงตนเองได้ มีสุขภาพทั้งกายและจิตที่ดี มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ไม่เป็นภาระต่อสังคม ตลอดจนมีส่วนร่วมในสังคมในฐานะทรัพยากรที่มีคุณค่า อันนำไปสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุที่มีภาวะ พลฒพลังภายใต้เงื่อนไขของการตระหนักและรับที่จะทำ การพึ่งพิงตนเองการที่ทุกคนทำและทำเพื่อทุกคนและ การทำอย่างต่อเนื่อง (กรมหม่อนไหม, 2560); (ศุภย์หม่อนไหม, 2557)

2. ผลของการสร้างกระบวนการสร้างคุณค่าและนวัตกรรมชุมชนคนสูงวัยผ่านวิสาหกิจชุมชนคนทอผ้าไหม ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ พบว่า การออกแบบการมีส่วนร่วมนั้นต้องเกิดจากปัจจัยเกื้อหนุนในทุก ด้าน ด้านบุคคลต้องมีพินา ทีมทำ และทีมหนุนเสริม นอกจากนี้บทบาทด้านโครงสร้างสังคม ชุมชน และองค์การ การปกครองส่วนท้องถิ่นมี ความสำคัญมากในการเข้ามามีส่วนร่วมให้เกิดกิจกรรมการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในสังคมการใช้ ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการทอผ้าเป็นเส้นทางในการร้อยเรียงเรื่องราวของนวัตกรรมชุมชนสามารถรวมกลุ่ม ระหว่างผู้สูงอายุและนวัตกรรมชุมชน รวมถึงสมาชิกครอบครัวให้ใส่ใจซึ่งกันและกันได้ในระดับดีมาก จากข้างต้น ผลการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีโอกาสการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต จากงานวิจัยใน ครั้งนี้ การเรียนรู้ของผู้สูงอายุ ไม่ได้จัดรูปแบบการเรียนรู้เป็นหน่วยการเรียนรู้ แต่เป็นการเรียนรู้ทักษะ และความรู้ ความเข้าใจที่จำเป็นในการดำรงชีวิตที่เหลืออยู่อย่างมีคุณภาพ การวิจัยในครั้งนี้ ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีความรู้

ความเข้าใจอารมณ์ และสภาวะแห่งตน บทบาทในครอบครัว และสังคม ที่สำคัญที่สุด คือ ความรู้ความเข้าใจ ด้านการดูแลสุขภาพของตนเอง ทั้งสุขภาพร่างกาย สุขภาพช่องปาก และสุขภาพจิตด้วยกลไกขับเคลื่อนเชิงมิติสัมพันธ์ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการที่สนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุรัฐบาลได้ตระหนักถึงสถานการณ์การก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย โดยดำเนินการวางนโยบาย และมาตรการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ เพื่อเป็นกลไกการขับเคลื่อนงานด้านผู้สูงอายุที่คาดว่าจะเหมาะสมกับสถานการณ์เพื่อรองรับปัญหาภาวะพึ่งพิงทางสังคมของผู้สูงอายุทั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ เพ็ญแข ประจณปัจจนิก ที่ได้ศึกษานโยบายและมาตรการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุในอดีต พบว่า นโยบายต่าง ๆ ยังคงเป็นเพียงการแก้ปัญหาผู้สูงอายุในเชิงรับ โดยมีลักษณะเป็นนโยบายทางด้านสวัสดิการทางสังคมและสังคมสงเคราะห์เป็นส่วนใหญ่ ส่งผลให้นักวิชาการด้านพัฒนาวิทยาที่เชื่อมั่นในทฤษฎีการประกอบการสร้างทางสังคม (social – constructionist) (เพ็ญแข ประจณปัจจนิก, 2550) นอกจากนั้น ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ สุมาลี สังข์ศรี ที่ได้เสนอสังคมน่าอยู่ของผู้สูงอายุ โดยมีความเชื่อว่านโยบาย ระเบียบวิธีปฏิบัติขององค์กร กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ระบบประกันสังคม ธุรกิจประกันสุขภาพและประกันชีวิตหรืออื่น ๆ (สุมาลี สังข์ศรี, 2547) ที่ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุใช้ชีวิตอย่างมีความสุข และรวมถึงเป็นแนวทางในการวางแผนการเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุอย่างยั่งยืนต่อไป (ไพวรรณ ปุริมาตร และคณะ, 2562)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาสภาพบริบทและปัญหาของผู้สูงอายุในชุมชนตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ พบว่า ผู้สูงวัยมีความต้องการจำเป็นในด้านการสร้างความภาคภูมิใจในตนเอง การอยากมีส่วนร่วมในชุมชนหรือสังคม และอยากมีกิจกรรมร่วมกันในชุมชนที่สามารถก่อให้เกิดรายได้แก่ตนเองและครอบครัวได้ ดังนั้น กระบวนการสร้างคุณค่าให้กับผู้สูงวัยผ่านการออกแบบกิจกรรมด้วยกระบวนการทอผ้าไหมของผู้สูงวัยส่งผลในทางบวกแก่ผู้สูงอายุ เพราะได้ใช้ความรู้ความสามารถที่เป็นทักษะเดิมของตนเอง อีกทั้ง ได้เรียนรู้ทักษะและองค์ความรู้ใหม่เพิ่มเติม ตลอดจนเกิดการรวมกลุ่มเชิงสร้างสรรค์ เกิดรายได้ และเห็นคุณค่าของตนเอง ข้อเสนอแนะสำหรับกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์จากงานวิจัย 1) ควรศึกษาต่อยอดงานวิจัย เพราะประสบการณ์ตรงของผู้ร่วมในโครงการวิจัยครั้งนี้ที่ได้รับจะก่อให้เกิดความซาบซึ้งและความตระหนัก ตลอดจนการสร้างนิสัยและจิตสำนึกการมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อครอบครัว ชุมชน สังคมต่อไป 2) ผู้บริหารควรกำหนดทิศทางหรือแนวทางการปฏิบัติที่ลงลึกถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการเตรียมความพร้อมด้านวางแผน และกระบวนการพัฒนาผู้สูงอายุให้เป็นผู้สูงอายุที่มีภาวะพลัมพลังอันจะเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติต่อไป ข้อเสนอแนะสำหรับการต่อยอดงานวิจัย 1) ข้อมูลสถานการณ์ปัญหา ปัจจัยเงื่อนไขการจะส่งเสริมภาวะพลัมพลังทั้งระดับปัจเจกและระดับชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมผ่านวิธีการที่หลากหลายจากผู้ที่เกี่ยวข้องในทุกฝ่าย สามารถต่อยอดงานวิจัยได้อย่างหลากหลายทั้งเชิงปริมาณ และคุณภาพ 2) การทำวิจัยประเภทการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ต้องคำนึงถึงระดับการร่วมมือของทุกฝ่ายอย่างเข้าใจ ถ่องแท้ในบทบาทหน้าที่ของแต่ละฝ่าย ให้เข้าใจการมีจุดประสงค์ที่ตรงกัน โดยเฉพาะในกระบวนการดำเนินงาน จึงจะได้ข้อมูลและประโยชน์สูงสุดจากการดำเนินงานนั้น ๆ

เอกสารอ้างอิง

- กรมหม่อนไหม. (2560). ร่างยุทธศาสตร์กรมหม่อนไหม ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579). เรียกใช้เมื่อ 20 กันยายน 2564 จาก <https://qsds.go.th/newqsisssk/>
- จิราพร เกศพิชญวัฒนา. (2549). รายงานการวิจัยโครงการพดพิพลัง: กรณีศึกษาจากผู้สูงอายุที่ได้รับการยอมรับในสังคม. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.
- เพ็ญแข ประจันปัจฉินีก. (2550). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่องการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเตรียมความพร้อมในการพัฒนาภาวะพดพิพลังในผู้สูงอายุไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ไพวรรณ ปุริมาตร และคณะ. (2562). การพัฒนาระบบนิเวศในกระบวนการผลิตผ้าไหมของชุมชนในกลุ่มนครชัยบุรีรินทร์. เรียกใช้เมื่อ 20 กันยายน 2564 จาก <http://mcuir.com/xmlui/handle/123456789/36>
- ระบบสารสนเทศวิสาหกิจชุมชน. (2562). รายชื่อวิสาหกิจชุมชน/เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน. เรียกใช้เมื่อ 20 กันยายน 2564 จาก <https://smce.doae.go.th/ProductCategory/SmceCategory>
- วิพรรณ ประจวบเหมาะ และคณะ. (2552). รายงานการศึกษาโครงการปรับแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 – 2564). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศุภย์หม่อนไหม. (2557). ข้อมูลเกษตรกร แหล่งผลิตหม่อนไหมจังหวัดชัยภูมิ. เรียกใช้เมื่อ 20 กันยายน 2564 จาก http://www.qsds.go.th/qssc_cpm/inside_page.php?pageid=40
- สุทธิชัย จิตพันธุ์กุล. (2544). หลักสำคัญของเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุมาลี สังข์ศรี. (2547). การพัฒนาชุมชนเมืองแห่งการเรียนรู้สำหรับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟ-ฟิค.
- อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ. (2554). การศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุไทย. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย.
- Knodel, J., & Chayovan, N. (2008). Population aging and the well – being of older persons in Thailand: Past trends, current situation and future challenges. Bangkok: UNFPA, Thailand.
- United Nations. (2009). World population aging. New York: Department of Economic and Social Affairs. Population Division.